

Верховний
Суд

Забезпечення захисту прав та інтересів кредиторів у процедурах, визначених КУзПБ, які застосовуються до боржника

Олександр Банасько

Суддя Великої Палати Верховного Суду

Зміст

1. Визначення розміру вимог забезпеченого кредитора
2. Мораторій

Кодекс України з процедур банкрутства – прокредиторський чи продебіторський?

21 жовтня 2019 року введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – Кодекс), а Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (далі – Закон) втратив свою чинність.

Господарським судам необхідно здійснювати розгляд справ про банкрутство відповідно до нових правил передбачених Кодексом (див. пункти 2, 4 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ).

Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом **з метою задоволення вимог кредиторів**, а також відновлення платоспроможності фізичної особи (преамбула КУзПБ).

Застосування судами законодавства про банкрутство зобов'язує суди відповідно до частини першої статті 3 ГПК України також використовувати відображені у нормах цього законодавства особливі принципи інституту неплатоспроможності **для забезпечення мети законодавства про банкрутство – якнайповнішого задоволення вимог кредиторів боржника** (п. 91 постанови КГС ВС від 23.12.2021 у справі № 924/1155/18).

1. Визначення розміру вимог забезпеченого кредитора

Нормативне регулювання

Закон про банкрутство

- Забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника під час провадження у справі про банкрутство лише в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення.
- Заяви з вимогами забезпечених кредиторів, у тому числі щодо яких є заперечення боржника чи інших кредиторів, розглядаються господарським судом у попередньому засіданні суду, за наслідками розгляду яких господарський суд ухвалою визнає чи відхиляє (повністю або частково) вимоги таких кредиторів.
- Розпорядник майна зобов'язаний окремо внести до реєстру вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за їх відсутності - **згідно з даними обліку боржника**, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з державним реєстром застав (**частини друга, шоста, восьма статті 23 Закону про банкрутство**).

КУзПБ

- Забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника під час провадження у справі про банкрутство в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення.
- Забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. **Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.**
- Заяви з вимогами конкурсних кредиторів або забезпечених кредиторів, подані в межах строку, визначеного частиною першою цієї статті, розглядаються господарським судом у попередньому засіданні суду. За результатами розгляду зазначених заяв господарський суд постановляє ухвалу про визнання чи відхилення (повністю або частково) вимог таких кредиторів.
- Розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв - згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром (**частини друга, шоста, восьма статті 45 КУзПБ**).

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.05.2018 у справі № 902/492/17

Фактичні обставини справи

Заявлено ПАТ «УкрСиббанк» грошові вимоги до СТ «Гарант» **на суму 7 769 442, 57 грн** як такі, що забезпечені заставою майна боржника як майнового поручителя за кредитними зобов'язаннями фізичної особи перед Банком.

Визнано судом першої та апеляційної інстанції кредиторські вимоги **на суму 1 718 488 грн** виходячи із договірної вартості предмета іпотеки, яка зазначена сторонами у договорі іпотеки від 20.11.2007 на момент його укладення банком та боржником-майновим поручителем.

Судами **відмовлено** у визнанні грошових вимог ПАТ «УкрСиббанк» до СТ «Гарант» на суму 6 050 954,57 грн, яка відповідає розміру фактичної заборгованості боржника-третьої особи за кредитним договором, посилаючись на те, що **законодавство про банкрутство не передбачає можливості включити до реєстру вимог кредиторів такі вимоги, які перевищують договірну вартість майна заставодавця (іпотекодавця) у випадках банкрутства майнового поручителя за зобов'язаннями третьої особи.**

Позиція Великої Палати Верховного Суду

Виражений у грошовій формі розмір зобов'язання майнового поручителя визначається виходячи із дійсних на відповідний момент зобов'язань боржника, які існують за основним зобов'язанням (кредитним договором), з урахуванням обсягу забезпечення за умовами забезпечувального договору. **Оцінка предмета забезпечення (майна) сторонами на момент укладення договору не впливає на обсяг забезпечених вимог у разі звернення стягнення на предмет забезпечення.**

Забезпеченими зобов'язаннями в розумінні статті 1 Закону про банкрутство та, відповідно, вимогами забезпеченого кредитора, які включаються до реєстру вимог кредиторів у справі про банкрутство, **є всі вимоги кредитора, які існують за основним зобов'язанням** (кредитним договором), і є дійсними на момент визнання вимог та можуть бути задоволені за рахунок майна банкрута, що є предметом забезпечення відповідно до умов забезпечувального договору та чинного законодавства.

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до боржника

Постанова КГС у складі ВС від 17.06.2020 у справі № 905/2028/18

Фактичні обставини справи

ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України” **заявило** грошові вимоги до ТОВ “Соціально-промислове будівництво “Енерго” у розмірі 1 497 167 619,61 грн.

Постановою апеляційного суду визнано Банк кредитором боржника, який підлягає включенню до реєстру вимог кредиторів ТОВ “Соціально-промислове будівництво “Енерго” на суму 565 250 681,35 грн – четверта черга, 3 842,00 грн – перша черга, окремо включено вимоги кредитора, **які забезпечені заставою майна боржника на суму 193 058 117,00 грн** виходячи з вартості, яка визначена між Банком та боржником у договорах, а тому відповідно до приписів ч. 2 ст. 45 КУзПБ АТ “Укрексімбанк” (кредитор) повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави; залишок вимог вважається незабезпеченим.

Позиція Верховного Суду

Аналіз частини другої статті 45 КУзПБ дає підстави для висновку про те, що вартість предмета застави, в тому числі і розмір вимог заставного кредитора, вимоги якого забезпечені заставою майна боржника, **визначаються у розмірі вартості предмета застави, який визначений між кредитором та боржником у договорі застави.**

Такий висновок не суперечить правовій позиції Великої Палати Верховного Суду, що викладений 15.05.2018 в постанові у справі № 902/492/17, оскільки з набранням чинності КУзПБ (з 21.10.2019) порядок визначення забезпечених вимог було конкретизовано законодавцем в частині другій статті 45 Кодексу та визначено, що **кредитор є забезпеченим лише в частині вартості предмета застави.**

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 04.02.2021 у справі № 904/1360/19

Фактичні обставини справи

Заявлено АТ "Банк Кредит Дніпро" грошові вимоги до ТзОВ "Дніпротехінвест " в розмірі **63 094 624,07 грн** як такі, що забезпечені заставою майна боржника (**акції вартістю 3 144 875,13 грн**) як майнового поручителя за кредитними зобов'язаннями АТ "Веста Дніпро" перед Банком.

Визнано судом першої та апеляційної інстанцій кредиторські вимоги **на суму 59 949 748,94 грн** – четверта черга задоволення вимог кредиторів; окремо внесені вимоги кредиторів, **забезпечені заставою АТ "Банк Кредит Дніпро"** в розмірі **3 144 875,13 грн**.

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

Правова проблема

Визначення розміру вимог забезпеченого кредитора з урахуванням статусу боржника у спірних правовідносинах (майновий поручитель або одночасно боржник в основному зобов'язанні і майновий поручитель)

І підхід – вимоги кредитора, якщо інше не обумовлено договором, визнаються забезпеченими **лише в розмірі вартості предмета застави (іпотеки)**, визначеної між кредитором та боржником (**майновим поручителем, який не є боржником в основному зобов'язанні**) у договорі застави (іпотеки), що згодом на практиці має наслідком виникнення випадків повторного звернення кредитора до суду із заявою про визнання його вимог забезпеченими у разі продажу предмету застави (іпотеки) за ціною, вищою за ту, що погоджена в договорі застави.

Див. mutatis mutandis постанову Верховного Суду від 16.12.2020 у справі № 921/184/16-г/10:

Фактичні обставини справи

У цій справі Банк звернувся у 2017 році з вимогами на суму **7 260 921,30 грн**, які було **визнано** ухвалою суду забезпеченими на суму **1 227 000,00 грн** на підставі визначеної сторонами в договорі заставної вартості предмету іпотеки.

У 2019 році іпотечне майно було реалізовано за **7 000 000,00 грн**.

Банк після проведення аукціону звернувся із заявою про визнання його грошових вимог як забезпечених на суму **7 000 000,00 грн** в задоволенні якої йому було відмовлено (**5 700 000,00 грн – різниця**).

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

II підхід – вимоги кредитора, якщо інше не обумовлено договором, визнаються забезпеченими **лише в розмірі вартості предмета застави (іпотеки)**, погодженої між кредитором та боржником (**майновим поручителем, який не є боржником в основному зобов'язанні**) у договорі застави (іпотеки), а **в іншій частині вимоги є незабезпеченими** та погашаються у черговості, визначеній КУзПБ. У такому разі кредитор одночасно буде і забезпеченим, і конкурсним та матиме не тільки право на участь у зборах кредиторів з правом вирішального голосу, але й на отримання задоволення решти незабезпечених вимог за рахунок іншого майна боржника, яке не є предметом забезпечення (справа № 904/1360/19 – суди попередніх інстанцій).

III підхід – вимоги кредитора, якщо інше не передбачено договором, визнаються **забезпеченими у розмірі всієї суми заявлених вимог** до боржника (майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні).

Перед ВС постало питання про **формування єдиного підходу до визначення розміру вимог забезпечених кредиторів до боржника** (майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні).

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

✘ I підхід – щодо визначення забезпеченими вимог кредитора, виключно в розмірі вартості предмета застави, визначеної між кредитором та боржником (майновим поручителем, який не є боржником в основному зобов'язанні) у договорі застави помилковий оскільки він **має наслідком порушення прав та інтересів такого кредитора у разі продажу заставного (іпотечного) майна за ціною, вищою за ту, що погоджена сторонами в договорі застави (іпотеки)**, та не відповідає суті заставного зобов'язання, яке передбачає використання коштів від реалізації майна заставного майна на задоволення вимог забезпеченого кредитора, які це майно забезпечує.

✘ II підхід – щодо визначення таких вимог в розмірі вартості предмета застави, визначеної між кредитором та боржником (майновим поручителем, який не є боржником в основному зобов'язанні) у договорі застави, а в іншій частині вимоги є незабезпеченими, невірний адже відповідний підхід може мати наслідком порушення прав та інтересів інших кредиторів, оскільки кредитор у цьому разі отримує можливість задовольнити заявлені ним грошові вимоги не лише за рахунок заставного майна боржника (майнового поручителя, який не є боржником основному зобов'язанні), а й за рахунок іншого майна. До того ж такий у цьому випадку кредитор буде і забезпеченим, і конкурсним та додатково матиме право на участь у зборах кредиторів з правом вирішального голосу.

Наведені підходи **не узгоджуються з метою та принципами конкурсного процесу**, до яких віднесено, зокрема, заборону на індивідуальне задоволення вимог кредиторів; задоволення вимог кредиторів в порядку черговості; задоволення вимог кожної черги після повного задоволення вимог кредиторів попередньої черги; задоволення вимог кредиторів у разі недостатності коштів боржника для задоволення вимог кредиторів, однієї черги пропорційно сумам їх вимог. Дотримання цього порядку спрямоване на унеможливлення переважного задоволення вимог одних кредиторів на шкоду іншим.

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

Позиція палати з розгляду справ про банкрутство

1. Тлумачення абзацу третього частини другої статті 45 КУзПБ у взаємозв'язку з положеннями статей 572, 575, 589 ЦК України, статей 7, 11, 17, 18 Закону України "Про іпотеку" та статей 12, 19, 28 Закону України "Про заставу" свідчить, що **вимоги забезпеченого кредитора, якщо інше не обумовлено договором застави (іпотеки) та немає заяви такого кредитора про повну чи часткову відмову від забезпечення, до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні, є забезпеченими в цілому незалежно від облікової оцінки заставного (іпотечного) майна визначеної сторонами в договорі застави (іпотеки).**
2. Кінцева вартість заставного (іпотечного) майна для цілей проведення розрахунків із забезпеченим кредитором **формується в момент його реалізації.**
3. Застава (іпотека) припиняється, а **вимоги забезпеченого кредитора вважаються погашеними у разі реалізації предмета застави (іпотеки)** з дотриманням вимог КУзПБ.

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

✚ **III підхід** – абзацом третім частини другої статті 45 КУзПБ передбачено декілька можливих правових моделей поведінки забезпеченого кредитора, які застосовуються залежно від змісту заставних відносин кредитора і боржника (майнового поручителя):

- 1) забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника в частині вимог, що є незабезпеченими;
- 2) забезпечені кредитори можуть повністю відмовитися від забезпечення;
- 3) забезпечені кредитори можуть частково відмовитися від забезпечення.

Такий підхід враховує положення абзацу третього частини другої статті 45 КУзПБ та **мінімізує виникнення проблемних ситуацій**, про які зазначалося у цій постанові. **Забезпечений кредитор при такому підході самостійно визначає модель поведінки щодо своєї участі у справі про банкрутство**: або його вимоги є повністю забезпеченими (з урахуванням умов відповідного договору застави (іпотеки)), однак при цьому він бере участь у засіданні зборів кредиторів та комітеті кредиторів лише з правом дорадчого голосу, або він вчиняє активні процесуальні дії щодо повної чи часткової відмови від забезпечення і таким чином набуватиме право вирішального голосу на зборах кредиторів.

Щодо визначення розміру вимог забезпеченого кредитора до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні

Постанова Верховного Суду від 27.07.2023 у справі № 922/3457/21

Забезпечення вимог банку за договором кредиту, наряду з укладенням договорів іпотеки, застави майна боржника, також договорами поруки, не змінює статусу банку як забезпеченого кредитора та не зумовлює перетворення його вимог у конкурсні вимоги.

Заявлені банком (забезпеченим кредитором) грошові вимоги до боржника, що не є боржником в основному зобов'язанні, який, окрім договорів іпотеки, застави (майнової поруки) також уклав з банком договори поруки (фінансової поруки) за зобов'язаннями позичальника за генеральною кредитною угодою (основним зобов'язанням), **підлягають внесенню до реєстру вимог кредиторів як забезпечені вимоги кредитора в повному обсязі.**

2. Мораторій

Щодо автоматичного припинення мораторію

Справа № 905/1923/15

Правова проблема

Щодо питання застосування **абзацу 2 частини шостої та абзацу 2 частини восьмої статті 41 КУзПБ**, якими передбачено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство, а щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном (автоматичне припинення мораторію після спливу 170 днів).

1. З якого моменту розпочинається відлік 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження у справах про банкрутство провадження в яких відкрито до введення КУзПБ в дію?
2. Чи допускається після спливу 170 днів календарних днів з дня введення процедури розпорядження вчинення дій забезпеченими кредиторами щодо майна, яке є предметом забезпечення самостійно чи у виконавчому провадженні?

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Рішенням Господарського суду Донецької області від **05.07.2016** позовні вимоги ПАТ "Сбербанк" до ТОВ "Маріупольський млинкомбінат", за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача - ТОВ "Золотий Урожай", про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки від 06.03.2012 в рахунок погашення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії №26-Н/12/24/ЮО/КЛ від 06.03.2012 задоволено частково.

21.09.2016 на виконання вказаного рішення Господарським судом Донецької області, з урахуванням постанови Донецького апеляційного господарського суду від 12.09.2016, видано відповідні накази.

25.09.2017 постановою державного виконавця ВПВР Департаменту ДВС МЮ України відкрито виконавче провадження.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **02.12.2019** у справі №905/2382/18 за заявою АТ "Сбербанк" відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Маріупольський млинкомбінат"; визнано грошові вимоги АТ "Сбербанк".

Постановою від **16.07.2020** зупинено вчинення виконавчих дій при примусовому виконанні наказу Господарського суду Донецької області від 21.09.2016 №905/1923/15 у виконавчому провадженні № 54778047.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **17.08.2020** у задоволенні скарги АТ "Сбербанк" на дії державного виконавця відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України Медведєва О.В. відмовлено.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від **13.10.2020** ухвалу Господарського суду Донецької області від 17.08.2020 у справі №905/1923/15 скасовано, зобов'язано виконати виконавчий документ.

Постановою КГС ВС від **22.09.2021** постанову суду апеляційної інстанції скасовано, ухвалу суду першої інстанції залишено в силі.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство. Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.**

У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.**

З метою дотримання принципу судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.**

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, **задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство,** постановленою господарським судом за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.12.2022 у справі № 914/2350/18 (914/608/20)

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що **провадження у справах про банкрутство є самостійним видом судового провадження і характеризується особливим процесуальним порядком розгляду справ**, специфічністю цілей і завдань, особливим суб'єктним складом, тривалістю судового провадження, що істотно відрізняють це провадження від позовного. З моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, який змінює весь комплекс юридичних правовідносин боржника. З огляду на положення процесуального закону, у справах позовного провадження господарський суд, здійснюючи правосуддя, зв'язаний принципами диспозитивності та змагальності сторін, водночас **у справах про банкрутство поряд з іншими принципами правового регулювання відносин неплатоспроможності суттєве значення має принцип судового контролю** у відносинах неплатоспроможності та банкрутства.

Цей принцип полягає, серед іншого, у судовому контролі за дотриманням інтересів кредиторів стосовно збереження об'єктів конкурсної маси та інтересів боржника щодо обґрунтованості грошових вимог кредиторів, а також за збереженням балансу інтересів сторін, у тому числі під час продажу майна банкрута з метою реалізації за найвищу ціну та відповідно до встановленої КУзПБ процедури.

У межах дотримання наведеного принципу **з відкриттям провадження у справі про неплатоспроможність боржника**, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії обтяжувача щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство**.

Тобто у цій справі **правомірними можна вважати ті дії щодо звернення стягнення на майно боржника, які будуть здійснені в межах провадження у справі про банкрутство**.

Щодо поняття «стадія продажу майна»

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.05.2020 у справі № 903/69/18

26.10.2016 ВПВР Управління ДВС ГТУЮ у Львівській області було відкрито виконавче провадження № 52752479 з примусового виконання виконавчого листа про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки.

01.12.2016 на вебсайті ДП СЕТАМ було опубліковано оголошення про реалізацію у межах виконавчого провадження № 52752479 лоту № 186132 – предмета іпотеки.

28.02.2018 ухвалою Господарського суду Волинської області було відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ “ІНВЕСТ+”, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника, введено процедуру розпорядження майном боржника.

30.07.2018 стягувач звернувся до ДВС із заявою про придбання предмета іпотеки за початковою ціною, шляхом заліку своїх вимог в рахунок ціни продажу на підставі якої 29.08.2018 державним виконавцем було складено акт про реалізацію предмета іпотеки.

29.07.2019 ліквідатор подав до суду заяву в котрій просив суд визнати протиправним та скасувати результати електронних торгів, визнати протиправним та скасувати акт про реалізацію предмет іпотеки та свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів.

12.09.2019 ухвалою Господарського суду Волинської області, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від **31.10.2019**, заяву ліквідатора ТОВ “ІНВЕСТ+” арбітражного керуючого Рабана Микити Тарасовича задоволено.

Постановою ВС від **14.05.2020** оскаржувані судові рішення залишено без змін.

Щодо поняття «стадія продажу майна»

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.05.2020 у справі № 903/69/18

Правовий аналіз положень частини третьої статті 19 Закону про банкрутство та статті 49 Закону України “Про іпотеку” свідчить, що **зміст поняття “стадія продажу майна” (частина третя статті 19 Закону про банкрутство) не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна** (частина перша статті 49 Закону України “Про іпотеку”), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного статтею 49 Закону України “Про іпотеку”, є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов’язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, у такій ситуації, тобто при придбанні у порядку статті 49 Закону України “Про іпотеку” предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, **жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону про банкрутство, немає.**

У такому випадку дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

12.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа №759/13688/15-ц від 31.03.2017 за №60048546 та в цей же день накладено арешт на спірну квартиру боржника, проведено оцінку майна - квартири; продаж предмета іпотеки у виконавчому провадженні з електронних торгів розпочато **20.11.2019** за ціною продажу 926 815 грн, однак торги не відбулися, у зв'язку з відсутністю допущених учасників торгів; повторні електронні торги з продажу спірної квартири призначено на **03.01.2020** за ціною 741 452 грн.

23.12.2019 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.12.2019 винесено постанову про зупинення виконавчих дій, яке було поновлено на підставі заяви стягувача **12.02.2020**.

03.03.2020 електронні торги не відбулися і на підставі заяви банку-стягувача оформлено акт про реалізацію предмета іпотеки за яким квартира перейшла у власність банку.

04.03.2020 надійшла скарга на рішення приватного виконавця про визнання неправомірним та скасування акту про реалізацію предмета іпотеки.

Ухвалою суду першої інстанції від **27.04.2020** залишеною без змін постановою апеляційної інстанції від **06.07.2020** відмовлено в задоволенні скарги.

КГС ВС постановою від **01.10.2020** судові рішення скасував та направив справу на новий розгляд.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, **переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.**

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ **є два випадки**: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника; якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 10.09.2020 у справі № 902/227/20

Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Пунктом 1 частини другої статті 115 КУзПБ встановлено, що боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати. **Перелік підстав, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ для порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, не є вичерпним**, оскільки пунктом 4 частини другої зазначеної статті передбачено можливість "існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)".

Метою законодавця при введенні процедури банкрутства фізичних осіб було створення правового механізму, який дозволить фізичній особі – боржнику реструктурувати свої боргові зобов'язання та перевести їх з іноземної валюти у національну валюту України, для унеможливлення негайної реалізації житла фізичних осіб, переданого в іпотеку банкам за валютними кредитами. **Отже, така процедура є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про банкрутство.**

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 5009/4799/12

Водночас, АТ "Ощадбанк" у зв'язку із здійсненням процедури погашення боргів фізичної особи ОСОБА_1 був обмежений у можливостях вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане у заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення своїх вимог - лише у порядку, передбаченому КУзПБ, оскільки відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

23.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження по виконанню виконавчого документа про стягнення заборгованості з боржника за кредитним договором.

23.09.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника, який 23.10.2020 не відбувся.

20.10.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність Оселедчика Сергія Юрійовича, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.10.2020 арбітражний керуючий направив приватному виконавцю лист про зупинення виконавчих дій.

02.11.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника на 02.12.2020.

11.11.2020 арбітражний керуючий звернувся до суду з клопотанням про зупинення вчинення виконавчих дій та скасування аукціону з продажу майна боржника.

12.11.2020 Господарський суд Запорізької області виніс ухвалу (залишену без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від **29.03.2021** про задоволення клопотання арбітражного керуючого.

14.09.2021 ВС залишив оскаржувані судові рішення без змін.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

За змістом наведених положень, які регламентують процедуру реалізації майна (на яке звернуто стягнення) у виконавчому провадженні з електронних торгів, електронні торги хоча і є єдиним процесом продажу майна, що складається, у разі наявності для цього підстав (частина п'ята статті 61 Закону України "Про виконавче провадження"), з видів торгів (перші, повторні, треті), однак **які в своїй суті є окремими самостійними етапами реалізації майна у виконавчому провадженні** з електронних торгів, кожний з яких, в свою чергу, опосередковують відповідні, послідовно визначені законом, стадії.

З урахуванням цього висновку та за змістом положень, зокрема частини третьої статті 41, частин другої, четвертої статті 121 КУзПБ частини першої, другої статті 61 Закону України "Про виконавче провадження" та абзацу 4 пункту 1 розділу II Наказу Міністерства Юстиції України "Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна" від 29.09.2016 № 2831/5 Суд доходить висновку, що **стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.**

При цьому інформація про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), що була оприлюднена раніше, у межах попереднього етапу реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні - на перших, повторних електронних торгах, якщо вони завершилися, однак нерухоме майно не було реалізовано, з подальшим виставленням цього майна на повторні (треті) електронні торги, не береться до уваги при вирішенні питання, чи вважається такою, що розпочалась, стадія продажу майна з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

У цьому висновку Суд виходить з того, що **кожний із визначених Законом видів електронних торгів з реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні має тотожну з іншими, однак самостійну стадійність**, спрямовану на реалізацію майна боржника та укладення договору купівлі-продажу.

Справи на розгляді судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС у 2023 році

Справа № 910/23952/15 – щодо застосування статті 45 КУзПБ у взаємозв'язку з положеннями статей 572, 575, 589 ЦК України, статей 7, 11, 17, 18 Закону України "Про іпотеку" та статей 12, 19, 28 Закону України "Про заставу" у справах про банкрутство боржника – майнового поручителя, що не є боржником за основним зобов'язанням - чи має розмір вимог Банку до майнового поручителя (щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство) відповідати розміру грошових вимог (визнаних судом) кредитора (Банка) до основного боржника (щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство) та чи є економічні втрати кредитора, спричинені інфляцією та коливанням валютних курсів, грошовими вимогами, які підлягають включенню в реєстр вимог кредиторів у справі про банкрутство іпотекодавця – майнового поручителя, за умови, якщо розмір вимог того ж кредитора до боржника за основним зобов'язанням вже визначено судом у справі про банкрутство такого боржника за основним зобов'язанням.

Справа № 910/4685/20 – щодо наявності у особи, на яку покладено субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у справі про його банкрутство, процесуальної дієздатності у такій справі, зокрема щодо можливості оскарження судових рішень, якими визнано грошові вимоги кредиторів до боржника (оскільки розмір таких вимог впливає на обсяг майнової відповідальності вказаної особи з огляду на приписи абзацу першого частини другої статті 61 КУзПБ);

Справа № 910/8316/20 – щодо наявності/відсутності підстав звільнення органу ДПС від сплати судового збору під час розгляду заяви податкового органу з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство.

Справа № 910/8316/20 – щодо виникнення (моменту виникнення) права вимоги про субсидіарну відповідальності у справі про банкрутство, зокрема, до завершення формування у ліквідаційній процедурі боржника ліквідаційної маси та продажу майна боржника, що увійшло до складу ліквідаційної маси, до завершення розгляду у межах справи про банкрутство майнових спорів, стороною в яких є боржник тощо за правилами статті 7 КУзПБ.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!